



Réges-régen, a pályám elején gyakorló tanításra a Lovassy gimnáziumba irányítottak. Nagy dolog volt, erősen drukoltam. Amikor megtudtam, hogy mentorom az iskola igazgatóhelyettese lesz, nem örültem. Nem sok jót gondoltam akkoriban a „főnökökről”. Aztán egy pillanat alatt megváltozott minden. Nem kellett hozzá több, csak az első beszélgetés, talán még annyi sem. Csak egy negyed óra. Az a csendes, végtelenül kulturált, mély meggyőződésű asszony szinte első pillanatra megkapta azt, amit pedig különben évek után se könnyen adok: a bizalmamat. Így ismerkedtem meg Kapor Edit néniével. Évekig tanítottunk együtt, évekig mentem hozzá gondommal, bajommal. Soha nem hiába. Mindig számíthattam az okosságára, higgadtságára. A szeretetére.

A kisebbekért felelős vagyok

Dr. Kapor Károlyné

Asztalos István: Édesanyám pápai, a tanítóképzőben tanult, és emlékszik egy copfos kislányra még Pápáról. Aki Edit néni. Honnan jött, ki volt a copfos kislány?

Dr. Kapor Károlyné: Elég egyenes volt az út. Pápához közel, Vanyolán születtem. Talán érdemes annyit elmondani erről a faluról, hogy itt született Vajda Péter, az első magyar író, publicista, pedagógus, aki jobbágy származásúként vált európai szellemű, sokoldalú férfivá. Minden területen, ahol tevékenykedett – a természettudománytól a tanítás módszertanáig és az iskolaszervezésig – újjáélesztette, Petőfi szavaival „bajnok férfinak” mondható. A község őrzi az emlékét, van egy emlékház is berendezve, olyasféle bútorokkal, régi, eredeti tárgyakkal, amiket talán még Vajda Péter is látott. Vajda Péterrel a család rokonságot tartott. A miénk volt az egyik ág.

A.I.: És a copfos kislány?

Dr. K.K.-né: Nem is tudom, a gyerekkoromtól kezdve természetes volt, hogy tovább fogok tanulni. Édesanyám különösen ambicionálta, apai nagyapám meg azt mondta: Mi? Kisasszonyt akarsz belőle nevelni? Aztán mi a húgommal bebizonyítottuk, hogy nem lettünk kisasszonyok, hanem nyaranta mindent elvégeztünk, ami csak egy ilyen meglehetősen nagy gazdaságban adódott.

A.I.: Mikor volt ez?

Dr. K.K.-né: Az ötvenes években. Az ötvenes évek első felében.

A.I.: Szociológiai értelemben milyen család volt? Parasztcsalád?

Dr. K.K.-né: A miénk? Persze. Parasztcsalád. Mi több, a nagyapám kulák volt, és ennek egy sor következménye lett ránk nézve is. Mert hisz ő akkor a nyolcvanas évei elején



járt, már nem tudott gazdálkodni. Arra azonban mindig ügyelt, hogy minél több föld megmaradjon a fia kezén. Az édesapám kezén. Ők heten voltak testvérek, két fiú és öt lány. Ketten éltek csupán a faluban, édesapa és egy nővére, a többi pedig a környező falvakban, Pápán. Ide-oda mentek férjhez a lányok. Őket, az ő örökségüket a nagyapám zömmel pénzzel fizette ki. Volt két gyönyörű, törzskönyvezett lipicai lovunk, ha csikóik születtek, azokat el-eladogatta, abból is tudott a lányainak hozományt adni. Hát az egy külön történet. Külön történet „a lovakról”.

A.I.: Beszéljünk erről! Beszéljünk „a lovakról”!

K.K.-né: „A lovakról.” Nekünk Vanyolán – és azt hiszem, hogy ez az egész gyerekkoromat meghatározta – lovaink voltak. Ezekkel a lovakkal együtt éltünk mi, gyerekek. Édesanyám mesélte, hogy egyszer, amikor talán másfél éves lehettem, már jöttem-mentem, egyszer csak kinéz, és mit lát az udvaron? Azt látja, hogy én battyogok ott a magam másfél éves mivoltában, mögöttem sétál az egyik kétéves csikónk, és szaglászgatja a fejemet. És szép lépésben jött utánam. Édesanyámat elfogta az ijedelem, szent Isten, de nem mert közbeavatkozni, félt, hogy megriasztja a csikót. Így aztán szépen elballagtunk a kerítésig. A csikó szerencsére tovább ment, én talán észre se vettem. Ez volt az első élményem „a lovakról”. A legszomorúbb meg az volt...a háború. A front keresztülment azon a területen, Vanyolán, és az oroszok, amikor bejöttek, átkutattak mindent, mindent elvittek, a lovakat is. Hiába mutogatta nekik az apám, hogy nézzék, ezek nem közönséges lovak, ott van belesütve a nyakukba a törzsszám, számontartott, fajtiszta lovak. Meg azt is mutatta, hogy ott van a kétnapos kiscsikó, hát azzal mi lesz? Az anyja nélkül nem tudja felnevelni, mondta nekik, vagy inkább mutogatta. A nagyapám, a Vajda nagyapám fogott egy vasvillát, azzal elkezdett hadonászni, hogy majd beleszúrja abba az oroszba, aki hozzáér ehhez a lóhoz.

A.I.: És mi lett a lóval?

K.K.-né: Elvitték. A többit is.

A.I.: És a kiscsikó?

K.K.-né: Apám azt mondta nekik, hogy akkor lőjék le. Mert ő az anyja nélkül nem tudja felnevelni azt a két-három napos kiscsikót.

A.I.: És lelőtték?

K.K.-né: Le.

A.I.: Istenverte háború! Beszéljünk másról! Nehéz volt kulák lányának, unokájának lenni?

K.K.-né: Nem tudom, a nehéz a jó szó-e erre, az biztos, hogy ebből adódott egy sor kellemetlenség. Bár meg kell mondani, hogy a helyi hatóságok nagyon toleránsan bántak a családdal. A lényeg az, hogy nem váltunk mi kisasszonyokká a húgommal együtt, hanem igenis megcsináltunk mindent, amit csak a nyári szünetben lehetett. És ez azt jelentette, hogy a szőlőt metszettük, kötöttük, kapáltunk, a réteken szénát forgattunk, gyűjtögettünk, ami adódott. Aztán később visszamondták, a faluban nagyon csodálták, amit mi műveltünk, és sok gazdaember a gyerekei elé minket állított példaképpé, hogy lám-lám, a Vajda-lányok ennyi mindent megtesznek, mennyit dolgoznak. És valóban így volt. Az előbbiekből következett, hogy nem lehettem kollégista Pápán. Dévényi Jóska bácsi, aki a tanító volt Vanyolán, kántortanító az evangélikus iskolában, felkészített en-



gem felvételire. Akkor úgy volt, hogy a pápai református nőnevelő intézetbe megyek, de több tárgyból is különbözeti vizsgát kellett tenni. Matematikából, irodalomból és németből. De németet én soha nem tanultam, ezért Dévényi Jóska bácsi egész nyáron tanított, németet is tanultunk hónapokon át, így aztán különbözeti vizsgával minden nehézség nélkül felvettek. De csakhamar átalakult a polgári, egyesült a volt katolikus tanítónőképző és a református. Én a reformátusban kezdtem, annak is a polgári iskolájában, és a nagy átalakulás után ott is folytattam, de már az összevont pápai tanítónőképzőben. Ott végeztem el a középfokú tanulmányaimat. Zömmel a volt református nőnevelő intézet tanárai tanítottak. Mikor aztán végeztem, természetesnek tűnt, hogy tovább tanulok.

A.I.: Az is természetes volt, hogy pedagógusnak, tanárnak?

Dr. K.K.-né: Ez is természetes volt. Igen.

A.I.: Miért?

Dr. K.K.-né: Az ördög tudja. Én is sokat gondolkodtam ezen. Hogy ez hogy dőlt el. Eleve édesanyám úgy gondolta, hogy talán annak való leszek. A húgom két évvel fiatalabb, mint én, és így a családban mindig én voltam a nagyobbik. Én voltam az, aki mindig felelős voltam mindkettőnkért, nemcsak magamért, hanem a húgomért is. Mindig rajtam kérték számon, mindig engem figyelmeztettek, hogy vigyázzak, én meg vigyáztam magamra is meg Piri húgomra is. Az is fontos talán, hogy édesanyám kézbeli játékokat soha nem vett, ilyesmit legfeljebb rokonságtól, valakiktől kaptunk, az édesanyám a kezdetektől, kiskoromtól fogva könyvet vett. Az volt az ajándék karácsonykor, húsvétkor, születésnapon, névnapon. Ezek gyerekeknek való képeskönyvek voltak, aztán ő felolvasta nekünk a képek mellett található verseket, szövegeket, és ilyen módon nagyon sok mindenre megtanított bennünket. Volt egy könyvünk, a szerzőjére már nem emlékszem, angol író volt, azt hiszem, a könyv címe: *A gyermekszív rejtelvei*. Képzeld el, ezt vette a hat-hétéves lányának egy anya. És én elolvastam. Így kellett nekem megtanulni az anyámtól is, meg a könyvekből is, hogy a kisebbekért felelős vagyok. Most is sokszor elgondolom, hogy egy falusi asszonnak hogy lehetett ennyi beleérző-képessége, tudása is ahhoz, hogy így áttételesen hogyan nevelje a gyerekeit. Tudja?

A.I.: Nekem, nekünk az ötvenes évek már történelem, és ebben az értelemben nem is a legjobb színben áll. De hát annyira más a történelem és annyira más az élet. Milyen volt az ötvenes években fiatalnak lenni?

Dr. K.K.-né: Nehezen tudom megítélni. Egyrészt láttam azt gyerekfejjel, kisdíákfejjel, hogy a szüleimnek nagyon nehéz. Ott volt a nyolcvanhárom éves nagyapám, akit kulákká minősítettek, ő már nem tudott semmit tenni, ugyanakkor a birtok után mégis ráértak súlyos kötelezettségeket. És ezeknek a kötelezettségeknek, beszolgáltatásoknak a családnak kellett eleget tennie. A családba mi is beletartoztunk. Ez azt jelentette például, hogy korábban volt egy arató brigád, Molnár Jóska bácsi vezetésével, és hosszú éveken keresztül ők aratták nálunk a gabonát. Megkapták érte természetesen a szokásos járandóságot, mégpedig gabonában. De aztán elkövetkezett az az idő, amikor hazajöttünk nyári szünetre Pápáról, mert akkor már a húgom is ott tanult a mezőgazdasági középiskolában, és azt mondta édesapa, hogy gyerekeim, az idén magunk aratunk. Mi



meg csak néztünk: húha, hát nem vállalta el Molnár Jóska bácsi? Ó, vállalta volna, de akkora volt a beszolgáltatás, annyi volt kiróva a holdak után gabonából, kukoricából, nem is tudom, miből mennyit kellett beszolgáltatni. Azt mondta édesapa, hogy nem bírjuk, ha azt mind teljesítjük, akkor nem tudjuk már kiadni Molnár Jóska bácsiéknak a részüket. Mi meg mondtuk, hogy na és? Akkor aratunk. Aratunk. Tudunk mi kévét szedni, látjuk, hogyan csinálják. Legtöbbször én voltam az otthoni helytartó, a család ment, én főztem délelőtt, én ettem az állatokat otthon, és én vittem ki nekik az ebédet. Így teltek a nyarak, sokszor több éven át.

A.I.: És az iskolában?

Dr. K.K.-né: Az iskolában nem. Az iskolában soha semmit nem éreztek velünk. Nagyon jó tanáraink voltak. Csak kollégiumba nem vettek fel. Így aztán hét éven át albertben laktam egy nagyon kedves, művelt, olvasott nyugdíjas tanítónőnél, Irén néninél, aki úgy bánt velem, mint a saját lányával. A teljes könyvtára a rendelkezésemre állt, ott folytattam az olvasást, ahol otthon az édesanyám mellett abbahagytam. Csak egyet mulasztott el, nem tanított meg németül, ezt máig nagyon sajnálom.

A.I.: Az nem volt soha kérdéses, hogy tanárnak tetszik menni?

Dr. K.K.-né: Nem nagyon. Egyrészt azért, mert én eleve a képzőben kezdtem, és ott már belejöttünk, gyakorolnunk kellett, hospitálni jártunk, ezért aztán egyenes volt az út a tanárság felé. Egészen fiatalon már tanárnak, illetve akkor tanítónőnek neveltek bennünket.

A.I.: Milyen volt először diákok előtt állni? Nekem például nagyon nagy élmény volt először igazi, hús-vér gyerekekkel tanárként találkozni. Van ilyen igazán korai élménye Edit néninek?

Dr. K.K.-né: Elmesélhető, kerek történet talán nincsen, de nekünk természetes volt, hogy gyerekek között élünk, nyolc és tizenkét év közötti gyerekek között töltöttük a napjainkat. Ott olyan tanítónők voltak, akik megszokták már, hogy állandóan van mellettük képzős lány, és mi is megszoktuk azt, hogy szünetekben együtt vagyunk a gyerekekkel, beszélgetünk velük, játszunk. Úgy is hívtak bennünket: „kistanítónéni”. Így aztán természetes volt és érthető, hogy egyetemre megyek és tanár leszek. Az már inkább kérdés volt, hogy magyar szakra vagy matematikára.

A.I.: Ez érdekes képességekre vall.

Dr. K.K.-né: Igen. Ez volt a kérdés. Magyar vagy matematika. Hogy honnan ered ez? Tulajdonképpen megint a gyerekkoromra vezethető vissza. Vajda-nagypapám, aki – hogy honnan vette, fogalmam sincs –, de a legkülönfélébb megoldandó feladatokat adta nekünk. Akkor már sok időt töltött ágyban, nem is beteg volt, csak öreg ember, szívesen elheverészett, mi meg odaültünk az ágya mellé, és ő különböző feladatokat adott nekünk, kérdéseket, amelyekre ki kellett okoskodnunk a választ. Később jöttem rá a képzőben, amikor már pápai diák voltam, hogy tulajdonképpen másodfokú egyenleteket oldatott meg velünk szóban. Így aztán nekem nagy biztonságérzetem volt már igen korán a matematikában. Jó voltam matematikából, ez az igazság.

A.I.: Hogy lett ebből mégis magyar?

Dr. K.K.-né: Rájöttem, hogy a képzős matematika azért más volt, mint a gimnáziumi



matematika, voltak azért bizonyos hiányaim, amiket pótolni kellett volna, de már nem volt rá időm. Másrészt pedig egyre jobban vonzott az irodalom.

A.I.: Az egyetem Budapestet jelentette?

Dr. K.K.-né: Budapestet, igen Budapestet jelentette, az Eötvös Loránd Tudományegyetemet. De az már nem volt olyan egyértelmű, hogy én be is kerülök az egyetemre, annak ellenére, hogy kitűnő tanuló voltam, kitűnő volt az érettségim is. Akkoriban volt egy olyan szabály, ha jól emlékszem, hogy aki kitűnő tanuló, kitűnőre érettségizik, annak nem kell az egyetemen felvételi vizsgát tennie. Én mégis elmentem, elvitt az egyik tanárom, Horpácsi Illés, aki maga is pesti volt, és azt mondta, bármilyen nehézségem támad, segít, mindenben számíthatok rá. De meg sem fordult a fejemben, hogy engem nem vesznek fel. Kitűnő tanuló voltam, kitűnő érettségim volt, szépen hazautaztam, és vártam az értesítést. És egyszer csak jött a postás, hozta a hivatalos levelet: „helyhiány miatt” nem vettek fel.

A. A.I.: Ez valódi ok lehetett, vagy inkább csak ürügy?

Dr. K.K.-né: Nem, ez ürügy volt, csak ürügy. De szerencsém volt, mert Horpácsi tanár úr Budapesten bemutatott Pais Dezső nyelvészprofesszornak, és ő is azt mondta, hogy ha bármi problémám adódna, azonnal értesítem. Akkor mindjárt írtam levelet Horpácsi tanár úrnak, ő pedig azt válaszolta, hogy legyek nyugodt, ők Pais Dezső professzor úrral eljárnak a dolgomban, és minden rendben lesz. És így is lett. Így lettem magyartanár. Kalandos idők voltak ezek akkor.

A.I.: Mikor volt ez? Melyik évben?

Dr. K.K.-né: Mikor? 1954-ben.

A.I.: Ez azt jelenti, hogy '56-ban Budapesten tetszett lenni?

Dr. K.K.-né: Igen.

A.I.: Akkor tetszett látni a történelmet.

K.K.-né: Igen, történelem volt. Részt vettünk mindenben, ami ott folyt, gondolom, István sokat olvasott erről...

A.I.: Sokat. De mégis más megélni.

Dr. K.K.-né: Más. Nagyon más. A díszteremben volt egy nagygyűlés, és ott egy diákvezető mondta el, hogy ilyen és ilyen okok miatt, ilyen és ilyen célokkal tervezik az egyetemek a közös fellépést. Szó volt arról, hogy lesz egy tüntetés, és elvárják, hogy az Eötvös hallgatói is részt vegyenek. Természetes is volt. Én akkor Budapesten már kollégiumban laktam, fizetéses helyen, a Rákóczi úton, és hát persze bementünk az egyetemre, és onnan együtt vonultunk át Budára a Bem szoborhoz. De akkor már nagyon sokan voltak, előttünk ment a közgazdasági egyetem, a természettudományi kar, rengeteg diák volt ott. Akik a tüntetést szervezték és vezették, nagyon határozott hangon a lelünkre kötötték, hogy békés a tüntetés, mindenki nagyon fegyelmezetten viselkedjék, a sorokból senki ne lépjen ki, és ne engedjük meg, hogy idegenek közénk tolakodjanak. Menjünk a Bem szoborhoz, ott majd elmondják a diákvezetők az elképzéseiket. Így is történt, elég jól sikerült az út a Bem szoborig, de azért mégsem lehetett megakadályozni, hogy közénk ne vegyüljenek idegenek. Megvolt a nagygyűlés, hallgattuk a beszédeket, tapsoltunk, lelkesek voltunk, de mikor visszamentünk a pesti oldalra, ott az Országház



környékén láttuk, hogy elég sokan nyüzsögnek. De hát mit tesz Isten és a természet: éhesek voltunk. Mondtuk, menjünk haza, vacsorázzunk, aztán majd visszamegyünk, és megnézzük, mi van. De mire megvacsoráztunk, addigra elszabadult a pokol.

A.I.: A harcokból mennyit tetszett látni?

Dr. K.K.-né: Miután éjszakára vissza kellett mennünk a kollégiumba, képzelje el, a gondnoknő bezárt bennünket. Egyszerűen se ki, se be. Csak amikor egy kicsit elcsitultak a harcok, akkor engedett ki bennünket, mert panaszkodtunk, hogy éhen halunk. Volt ugyan egy kis tartalékunk, ételmaradékunk, de azt már megettük. Egyébként ott voltunk bezárva, legfeljebb az ablaknál álltunk, és néztük, ahogy vonul jobbra, balra a nagy tömeg. Átjöttek fiúk is a Ménesi útról, ők meg felmászta a tetőre. Kibáltak, az ördög tudja, mi mindent csináltak, kezdett egyszer csak kellemetlen lenni a helyzet. Aztán amikor egy kicsit enyhült odakint a nyomás, a gondnoknő kiengedett bennünket. De amikor már fegyveres harcra került a sor, az rettenetes volt. Az szörnyű volt. Annak egy része ott, a Rákóczi úton zajlott. Volt az Astoriával szembeni oldalon egy magas ablak, ahhoz odamerészkedtünk, és lehetett látni kint az utcán a földön fetregő fiatal embereket. A vérükben feküdtek. Én átéltem a világháborút is, Vanyolán átvonult a front, akkor is nagyon sok szörnyűséget láttam, de ez talán még szörnyűbb volt. Talán azért, mert egy kis büntudatot is éreztünk: miért kellett, ezt nem kellett volna, mert mégis csak az egyetemisták mozdultak meg először. Abban a félévben nem is volt már többet tanítás. Hazabocsátottak mindenkit, és a második félévet februárban kezdtük.

A.I.: Lépünk egyet. A történelemből a tanári pályához. Hogyan indult Edit néni tanári pályája?

Dr. K.K.-né: Eredetileg én csak magyar szakos voltam, a magyar magányos szak volt, de aztán a második évben jött egy olyan hullám, hogy mindenki vegyen fel második szakot. Nekünk azt írták elő, hogy a második szak legyen a történelem. Jó, legyen történelem. Pótolni kellett az első év anyagát, abból levizsgáztunk, és valahogy aztán utolértük magunkat. De az az igazság, hogy én nagy kedvvel sosem tanítottam a történelmet. Mindig éreztem azt az elvárást, hogy bizonyos belemagyarításokat szeretnének eljuttatni már a középiskolásokhoz is, és az ember – különösen, ha mindenféle szakirodalmat is olvasott – nem mindenben tudott azonosulni azzal, amit a tanterv, a tankönyv kötelezően előírt. Így aztán amikor jóval később igazgatóhelyettesnek kért fel Knoll János, akkor egy feltételem volt: én csak magyart akarok tanítani, mást nem.

A.I.: Könnyű volt állást találni?

Dr. K.K.-né: Nem, nem volt könnyű. Talán '56 miatt is, vagy valami más okból, nem tudom, de amikor végeztünk, nagyon kevés állás volt kifüggesztve az egyetem hirdetőjén. Talán két budapesti, talán két gimnáziumi, a többi mind vidéki általános iskola. Én viszont mindenképpen a megyében szerettem volna maradni. Egyrészt azt hittem, úgy készültem eleve, hogy majd a pápai tanítóképzőbe megyek vissza tanárnak. Igen ám, de mire végeztünk, addigra megszűntek a középfokú tanítóképzők. Kiderült, hogy Pápán nem lesz felsőfokú tanítóképző, hanem Győrben lesz, ami azt jelentette, hogy ha a megyében akarok maradni, akkor azok közül kell választanom, amit a megye kínált.

A.I.: A Lovassyt kínálta?



Dr. K.K.-né: Nem. A Lovassy nem volt a listán, egyáltalán, semmiféle középiskola sem, hanem rajta volt a listán a tapolcai általános iskola. Mit lehetett tenni, nekem az volt még viszonylag a legmegközelíthetőbb. Azt választottam, így a tanári pályámat Tapolcán kezdtem el.

A.I.: Hogy vezetett Tapolcáról az út a Lovassyba?

Dr. K.K.-né: Több mindenben részt vettem akkoriban fiatal tanárként, így aztán itt is voltak olyan ismerőseim, Veszprémben, akik nyomon tudták kísérni, hogy hol nyílik valamilyen lehetőség, hogy ide jöhessek. Az egyik jó ismerősöm jelezte, hogy a középiskolás leánydiákotthon nevelőtanárt keres. Lenne-e hozzá kedvem? Nem mondom, hogy erről álmodtam, de azt mondtam, jövök, különösen, ha valahol órákat is kaphatnék, akkor még szívesebben. Egy év után én Tapolcát tulajdonképpen elhagytam hűtlenül, és Veszprémbe jöttem, mert idehúzott a szívem. Nem bántam meg utólag, nem bántam meg, mert sok tapasztalatot szereztem a kollégiumban, és mellette tudtam tanítani is. Volt, amikor Borsi Lőrinc bácsi hívott a közgazdasági technikumba, de a Lovassyba is hívtak. Először csak helyettesíteni, de aztán egyszer csak Attila bácsi (*Gyüre Attila, a Lovassy gimnázium akkori igazgatója. A.I.*) üzent, hogy lenne egy állás, mert a Lovassy egyik magyar-történelem szakos tanára elköltözött. Szükségük lenne rám. Hát így kerültem én a Lovassyba, ilyen átmenetek után.

A.I.: Engem ez különösképpen érdekel, meg is kérdezem mindíg, ha alkalmam adódik rá: milyen volt a légköre annak a sok-sok évtizeddel ezelőtti Lovassynak?

Dr. K.K.-né: Mit mondjak? Nekem rossz tapasztalatom nem volt. Persze igazodni kellett bizonyos dolgokban, és én meg is értettem az igazgatóság helyzetét. De aki tanár meg osztályfőnök volt, arra nem kényszerítettek semmi különösebb előírást vagy követelményt, bármit, ami például az én elképzeléseimmel, elveimmel ellentétben lett volna... ilyet nem tudok mondani. Meg lehetett beszélni mindent.

A.I.: Brusznjai Árpádról lehetett hallani? És főleg beszélni?

Dr. K.K.-né: Akkor már nem. Amikor ide kerültem, akkor már nem. Nem tudom, lehet, hogy ez valami hallgatólagos megállapodás volt, de én róla tulajdonképpen nem sokat tudtam. Személyesen nem ismertem, és nem beszéltek róla.

A.I.: Sokáig tetszett tanítani...

K.K.-né: Igen. Igen.

A.I.: De aztán egyszer csak jött a felkérés az igazgatóhelyetteségre.

K.K.-né: Igen. Ez akkor történt, amikor Knoll János váltotta Attila bácsit az igazgatói székben. Korábban ő volt Attila bácsi helyettese, úgy lett aztán igazgató. Nyári szünetben egyszer csak megjelent János. Elmondta, hogy miről van szó, elmondta, hogy őt kérték fel igazgatónak, de neki az az egyik feltétele, hogy én vállaltam mellette a helyetteséget. És erre nem lehetett nemet mondani.

A.I.: Mi lehetett ennek a ragaszkodásnak az oka? Mit láthatott Edit néniben Knoll Jancsi bácsi, amiért ennyire magához akarta kötni?

K.K.-né: Azt tőle kellene megkérdezni.

A.I.: De mégis. Ő nincs most itt.

K.K.-né: Egyrészt biztosan szerepet játszott az, hogy Attila bácsi is, János is mate-



matika szakos volt. János úgy gondolta, hogy kellene már végre egy humán szakos igazgatóhelyettes, hogy ne mindig „csak” matematikus vezesse a Lovassyt. Talán ez is. És bizonyára volt benne emberi szimpátia. Látták a munkámat is, a tanári munkámat is, látták osztályfőnökként is, és tizenhárom évig vezettem az irodalmi színpadot. De aztán nekem meg ez lett a másik feltételem. Azt mondtam: János, én már elsütöttem minden ötletemet, nem tudok már ebben újat hozni. Akkor leszek a helyettesed, ha nem kell tovább irodalmi színpadot vezetnem. Aztán szépen megegyeztünk.

A.I.: Nehéz döntés volt ez? Azért az igazgatóhelyetteség egy másfajta feladat.

K.K.-né: Hogyne. Másfajta feladat, de ugyanakkor meg abból a szempontból mégis csak kötelességemnek éreztem, hogy elvállaljam, mert korábban erősen érződött, hogy matematika szakosok az iskola vezetői. Úgy éreztem, hogy a humán tárgyak mintha egy kicsit háttérbe szorulnának. Mintha kevésbé törődnének az olyan diákcsoportokkal, mint a diákszínpad, a versbarátok köre vagy a kórus, mintha az ilyen diákcsoportok nem lettek volna igazán fontosak. Pedig az egyéniség formálódásában óriási szerepe van a művészeti alkotásoknak: sokkoló, jellemformáló, személyiségalkító lehet egy-egy színházi élmény, film, vers vagy elbeszélés. Ebben az időben kezdtünk járni a győri színház előadásaira és Budapestre egy-egy opera- vagy balettelőadás kedvéért. A másik meg, hogy... nehéz ezt így megfogalmazni, és lehet, hogy csak félig igaz, de... nagyon sokat adtak arra, hogy a Lovassyban milyenek az eredmények, milyen versenyeken nyerünk, milyenek a felvételi százalékok. De hogy a nevelés dolga hogy áll, hogy azért az sem mindegy, hogy az osztályfőnökök hogyan tudnak együttműködni, hogy az elveket, amelyek megvoltak persze, hogyan tudják a gyakorlatban megvalósítani, ezzel mintha kevesebbet törődtek volna. Mi, akik képzőben végeztünk, erre különösen érzékenyek voltunk, mert a képzőben nagy súllyal estek latba a nevelés kérdései. És én azt szerettem volna, hogy ha még középiskolás fokon is több a törődés, mert úgy láttam, a gimnáziumban is sok az olyan gyerek, aki rászorul a segítségre, és nagyon sok olyan van, aki megérdemli. Van, aki rászorul, van, aki megérdemli. De még a kollégák is. Ők sem voltak egyformák, az egyik könnyebben boldogult, a másik küszködött, és én úgy gondoltam, hogy ezekkel a kérdésekkel törődni legalább annyira fontos, mint hogy mennyi versenyeredménye van a Lovassynak. Mert ez a kettő végülis összefügg!

A.I.: Edit néni évtizedeket töltött a pályán, évtizedekre van rálátása. Hogyan tetszik látni, ebből a szempontból mennyit változott a Lovassy? Maradt az a nagyon „főreál”, ami valamikor volt?

K.K.-né: Biztos, hogy változott, hogyne változott volna. Önmagában az is megváltoztatta, hogy most már nem annyira egyirányú, egy beállítottságú, színesebb az intézmény. Nagyon sokat jelentett például az, hogy nyelvi tagozatok indultak. És az, hogy a kapcsolatrendszere valahogyan tágabb lett, és azt is láttam, látom is, hogy a nevelési értekezletek kezdtek a realitásokhoz közeledni. Voltak, persze voltak nevelési értekezletek korábban is, de azok kicsit elvontaknak, olyan könyvízüeknek tűntek. Én meg azt mondtam, hogy meg kell próbálni a mi valóságos közegünkben, a saját életünkben öszszeszedni, felbányászni azt, ami a mi diákjainkat közelről érinti, mik a problémáik, mi az, ami őket foglalkoztatja. Ilyen értelemben, azt hiszem, változott a Lovassy.



A.I.: Tavaly meg az idén több kollégával is beszélgettem. Azt szinte mindenki elmondta, hogy nagyon szeretett volna, de nagyon nehéz volt a Lovassyba kerülni.

K.K.-né: Tanárnak?

A.I.: Igen. Tanárnak. Mennyire volt tudatos a tantestület építése? És Edit néninek mennyi szerepe volt abban, hogy hogyan formálódjon a tantestület?

K.K.-né: Nekem már mint igazgatóhelyettesnek volt ebben inkább szerepem. Az tény, hogy János mindig megkérdezte a véleményemet, én meg szívesen elmondtam, mit gondolok, mert láttam, hogy Jánossal lehet beszélni, lehet a véleményét alakíztatni.

A.I.: Volt tudatos stratégia?

K.K.-né: Volt. Volt tudatos stratégia, de voltak kényszerek is. Összességében egyre nagyobb lett a Lovassy, egyre nagyobb lett a tantestület is, ami azt jelentette, hogy egyre nehezebb lett a homogenitást megőrizni. Amikor kifejlődött például a nyelvi tagozat, hirtelen nagyon sok nyelvtanásra lett szükség. Nem voltunk mindig abban a helyzetben, hogy válogathassunk, de hosszú távon végül mindig, ha másként nem, belső folyamatok által kiválasztódtak a legalkalmasabbak. És akik nem érezték jól magukat köztünk, akik nem tudták a helyüket a Lovassyban megtalálni, azoktól harag nélkül el tudunk válni.

A.I.: Amikor ott a rendszerváltás körül hirtelen változni kezdett minden, a régi struktúrák megolvadtak, akkor a Lovassyban is keletkezett egyfajta buzgalom, hogy változtassunk mi is, forgassuk meg mi is a világot. Én is egyike voltam a buzgóknak, ha jól emlékszem. Edit néni meg mindig csitított bennünket.

K.K.-né: Nagyon nehéz már visszaidézni, hogy és mint volt. Az biztos, hogy bennem mindig az munkált, hogy ami már létrejött, és különösen ami már jól működött, azt bűn esetleg egy gyengébbre, egy ki nem próbáltra felcserélni. A hagyományokhoz ragaszkodni kell. A jó hagyományokhoz. És tényleg ebbe az irányba próbáltam befolyásolni Jánost is, hogy nem kell mindenféle fölfordulásnak felülni, hanem amit mi eddig jónak és eredményesnek láttunk, azt őrizni kell, mert vannak olyan értékek, amiket nem lehet egyszerűen sarokba vágni. Amiket meg kell tartani. Voltak, persze, hogy voltak problémáink, kihívások is voltak, ha más nem, az, hogy a Lovassy hirtelen olyan nagyra nőtt, volt évfolyam, ahol hét párhuzamos osztályunk volt. Értettem én, hogy ha a világ hirtelen nagyot változik körülöttünk, akkor mi sem maradhatunk változatlanok, de a kapkodást, az erőszakosságot, a megdondolatlanságot soha nem pártoltam.

A. I. Fontolva haladás?

K.K.-né: Mondhatjuk így is. Fontolva haladás.

A.I.: Utána nem sokkal nyugdíjba tetszett menni. Ez – a nyugdíjba vonulás – evidens döntés volt, vagy küszködni kellett vele?

K.K.-né: Az élet természetes velejárójának éreztem. Azt gondoltam, igen, a magam harcát megharcoltam, futásomat elvégeztem... most át kell adni a fiatalabbaknak a munkát meg a helyet.

A.I.: Ha már a fiatalabbaknál tartunk, az történt aztán, hogy Edit néni lánya a Lovassyba került tanárnak. Milyen érzés volt Edit néninek a Lovassyban tanárként látni Ágit?

K.K.-né: Örültem neki. Valljuk be, Veszprémben a Lovassynak nincs vetélytársa... Tehát



amikor fölmerült, hogy oda kerülhet tanárnak...volt bennem persze valami belső feszültség is, de azt is láttam, hogy ő elég felkészült, és van benne nevelői véna. Nemcsak szaktárgyi elfogultságokkal és mániákkal fog tanítani, hanem lesz készsége ahhoz is, hogy „nevelő” tanár legyen. Mert ez nagyon fontos. Mert a tanárok között is van jónéhány olyan, aki a maga szakmai munkáját igazán példamutatóan, igényesen, nívósan végzi, de nincs elég szubjektív nevelő ereje. Pedig hiába, még a középiskolásoknak is szükségük van nevelésre. Sok gyereknek szüksége van még a nevelésre, hogy nem megbántva persze, nem korlátok közé szorítva az egyéniségüket, de formáljuk, alakítsuk őket. Leginkább, és talán ez a legfontosabb, szeretettel. Öröm volt együtt dolgozni Ágival: volt, amikor ő tanította egy-két osztályban az alaptantervi anyagot, én pedig a közülük kikerülő, célirányosabb fakultációs csoportot, és megtörtént ennek a fordítottja is. Tanultam is tőle.

A.I.: Ha most valami csodálatos módon vissza lehetne forgatni az idő kerekét, lenne olyan, amit másként tetszene csinálni?

K.K.-né: Biztosan lenne. Aki az egész életét emberek között, fiatalok között éli le, egy nagyon kényes és bonyolult kapcsolatrendszerben, az biztosan hibázik is. Nem vagyok én sem hibátlan, ha valamit elhibáztam, azt biztosan megváltoztatnám.

A.I.: És a nagy döntéseket? A tanárságot, az irodalmat, a Lovassyt?

K.K.-né: Azokat nem. Azokat biztosan nem.